

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА

**ЕКСПЛОАТАЦИЈА НА ЖЕЛЕЗНИЧКИ
ВОЗИЛА
- ИЗБОРНА -**

III ГОДИНА

СООБРАЌАЈНА СТРУКА
Техничар за железнички сообраќај

Скопје, 2007 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ЕКСПЛОАТАЦИЈА НА ЖЕЛЕЗНИЧКИ ВОЗИЛА

1.2. Образовен профил и струка

1.2.1. Образовен профил: техничар за железнички сообраќај

1.2.2. Струка: сообраќајна

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година на изучување на наставниот предмет: трета година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 2 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 72 часа

1.6. Статус на наставниот предмет: изборен предмет

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

По совладувањето на наставната програма по наставниот предмет *експлоатација на железнички возила* како избран предмет ученикот стекнува знаења, вештини и се оспособува:

- да ги познава карактеристиките на колите врз основа на натписите;
- да ја толкува евиденцијата на товарните коли;
- да ја опишува механизираниот манипулација со пратки при употреба на коли;
- да ја разликува употребата на цистерни;
- да ги познава современите системи на превоз;
- да ја сфаќа важноста на употребата на патни возила во соработка со железничкиот сообраќај;
- да стекнува навики за уредно, брзо и точно извршување на работата.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на наставата по *експлоатација на железнички возила* како избран предмет, неопходно е учениците да поседуваат претходни знаења стекнати во втора година по предметите *експлоатација на железнички возила*, *организација на железнички сообраќај* и практична настава.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Број на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу темат. целини и меѓу предметите
1. НАТПИСИ НА КОЛИ	8	Ученикот: - да укажува на потребата за натписи на коли; - да ги чита натписите на коли; - да ги опишува карактеристиките на колите според натписите.	- Укажување на потребата за натписи на коли; - опишување на натписите на коли; - презентирање натписи на патнички и товарни коли; - укажување на местото на поставување на натписите на коли.	Организација на железнички сообраќај, практична настава, експлоатација на железнички возила (зад.)
2. ЕВИДЕНЦИЈА НА ТОВАРНИ КОЛИ	10	- Да ја објаснува потребата од водење на евиденција; - да ги разликува видовите на евиденции; - да ја опишува постапката за водење евиденции на товарни коли.	- Објаснување на потребата за водење на евиденции; - опишување на видовите на евиденции Кол-6, Кол-9, Кол-10, Кол-12, Кол-13, Кол-19, Кол-65а и др.; - презентирање евиденции на товарни коли; - демонстрирање практични примери за пополнување на евиденции; - упатување на поврзаноста на податоците во различни евиденции.	Организација на железнички сообраќај, практична настава, експлоатација на железнички возила (зад.)

<p>3. ПРЕТОВАРНО ТРАНСПОРТНИ УРЕДИ И МАШИНИ</p>	<p>14</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја објаснува намената на претоварно транспортните уреди и машини; - да ги класификува претоварно транспортните уреди и машини; - да ги опишува претоварно транспортните уреди и машини; - да ја дефинира улогата на јажиња, ланци, добоши и кочници. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на претоварно транспортните уреди и машини и укажување на нивната намена; - објаснување на претоварно транспортните уреди со прекинатото и непрекинатото дејство; -објаснување на намената и видовите на јажиња, ланци, добоши и кочници; -објаснување на поимот, намената и видовите на: транспортери, елеватори, утоварувачи, превртувачи на железнички коли и дигалки; - укажување на употребата на претоварно транспортни уреди и машини; - презентирање цртежи и слики од претоварно транспортни уреди и машини. 	<p>Организација на железнички сообраќај, практична настава, експлоатација на железнички возила (зад.)</p>
<p>4. УПОТРЕБА НА ЦИСТЕРНИ</p>	<p>6</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги опишува карактеристиките на цистерните; - да ја објаснува употребата на цистерните; - да ги идентификува видовите на цистерни; - да го објаснува користењето на цистерните. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на намената на цистерните; - презентирање на поделбата на цистерните; -опишување на означувањето на цистерните; - укажување на начинот на користење на цистерните и за кои видови на товар (групи) смее да се користи иста цистерна. 	<p>Организација на железнички сообраќај, практична настава, експлоатација на железнички возила (зад.)</p>

<p>5. ПРЕГЛЕД И ОДРЖУВАЊЕ НА КОЛИ</p>	<p>14</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да го опишува техничкиот преглед на колите; - да ја објаснува постапката со исправни коли, во случај на оштетување на колите и постапката со неисправните коли; - да ја објаснува потребата за миење на колите; - да ја опишува дезинфекцијата и дезинсекцијата на колите. 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на техничкиот преглед на колите; - презентирање на циклусите и роковите за редовни поправки на колите; - опишување на постапката во случај на оштетување на колите; - презентирање на листиците tk – 33, tk- 34, tk – 36 i tk- 72; - објаснување на постапката со неисправните коли; - објаснување на поимот чиста кола; - објаснување што се подразбира под миење на коли и кој е задолжен за тоа; - опишување на дезинфекцијата и дезинсекцијата на колите; - презентирање на листици кои се употребуваат при дезинфекција на колите. 	
<p>6. РАСПОРЕДУВАЊЕ НА КОЛИ И КОНТЕЈНЕРИ ВО ПАРКОТ НА ЖЕЛЕЗНИЦА</p>	<p>10</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги дефинира условите за распоредување на колите во паркот на железницата; - да го објаснува барањето и давањето на согласност и одобрение за распоредување на коли и контејнери во паркот на железницата; - да ги препознава распоредените коли и контејнери врз основа на натписите; - да го опишува одржувањето на колите и контејнери; - да ги препознава оштетените коли и контејнерите; - да ја објаснува постапката во случај на уништување или губење на коли и контејнери; 	<ul style="list-style-type: none"> - Презентирање на условите кои мора да ги исполнуваат колите и контејнерите за да бидат распоредени во паркот на железницата; - набројување на податоците кои треба да ги содржи барањето за распоредување; - презентирање натписи на коли и контејнери; - укажување кога се дава согласност и одобрение за распоредување; -набројување на техничките услови кои треба да ги исполнат колите и контејнерите кои се распоредуваат; -објаснување на одржувањето; - укажување на постапката при 	<p>Организација на железнички сообраќај, практична настава, експлоатација на железнички возила (зад.)</p>

		- да ги идентификува одговорностите на распоредувачот на коли и контејнери.	настанување на оштетување; - објаснување кога колите и контејнерите се сметаат за уништени или изгубени; -набројување одговорностите на распоредувачот на коли и контејнери.	
7. УПОТРЕБА НА ПАТНИ ВОЗИЛА	10	- Да ги опишува карактеристиките и поделбата на патниот сообраќај; - да го објаснува возниот парк; - да ги опишува измерителите на работа на возниот парк; - да го познава планирањето на превоз во патниот сообраќај; - да го опишува одржувањето и сместувањето на патните возила; - да ја познава организацијата на превоз на железница.	-Објаснување на патниот сообраќај и неговите карактеристики; -описување на возниот парк, поделбата на возниот парк, авточасови и поминат пат; -презентирање на коефициентите на искористување на патните возила; - објаснување како се планира превоз за патен сообраќај; - опишување на организацијата на одржувањето на патните возила; -описување организацијата на патниот сообраќај на железница.	Организација на железнички сообраќај, практична настава, експлоатација на железнички возила (зад.)

4.2. Наставни методи и активности на учење

Целите на изборниот наставен предмет **експлоатација на железнички возила** се реализираат со примена на наставните форми: фронтална, групна и индивидуална. Како наставни методи може да се користат: демонстрација, дискусија, решавање на проблеми, активна демонстрација на учениците, учење преку сопствено откривање и др.

Активности на ученикот: црта, набљудува, споредува, прибележува, чита, открива, учи независно и работи домашни задачи.

Активностите на наставникот се: организира и раководи активна и индивидуална дејност кај учениците, објаснува, организира и води дискусија, дава инструкции, пишува на табла, демонстрира, ги оценува задачите, поставува прашања, регистрира, оценува и ги анализира резултатите.

4.3. Организација и реализација на наставата

Процесот на учење по предметот експлоатација на железнички возила како изборен предмет треба да се изведува преку стручно – теоретска настава, да се создадат оптимални услови за индивидуализираната настава и работата во тимови, како и проектни задачи и индивидуални домашни. Образовните активности се организирани според неделен распоред на часовите во четири тримесечја и во две полугодија.

4.4. Наставни средства и помагала:

- аудио – визуелни помагала;
- слајдови;
- илустрации;
- макети и модели;
- учебници и учебни помагала;
- дополнителна литература.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигањата на учениците се врши перманентно, преку усно проверување на знаењата по секоја завршена тематска целина. Исто така, на крајот од полугодieto и наставната година се проверуваат постигањата на учениците преку изготвени тестови на знаења од тематски целини реализирани во текот на полугодieto и наставната година. Доколку ученикот не постигне резултати во реализирањето на конкретните цели на наставната програма, се постапува согласно на законската регулатива за средно образование.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Наставникот по наставниот предмет **експлоатација на железнички возила** како избран предмет треба да ги поседува следните педагошки, персонални и професионални карактеристики: да е психофизички здрав, да владее со литературниот јазик и писмото на кои се изведува наставата, да е комуникативен и отворен за соработка, да е соодветно професионално образован, со или без работно искуство, да ја сака педагошката работа и да напредува во неа, да е добар организатор, да е креативен и способен за примена на иновации во образовната технологија.

6.2.. Стандард за наставен кадар

Наставата по предметот **експлоатација на железнички возила** како избран предмет ја реализираат кадри со завршени студии по:

- **железнички сообраќај и транспорт;**

со здобиена педагошка, психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард за простор

За успешно реализирање на целите на наставниот предмет **експлоатација на железнички возила** како избран предмет наставата се реализира во специјализирани училници или кабинет за сообраќај, соодветно опремен со наставни средства и помагала, според нормативите за простор и опрема, во претпријатија чија основна или споредна дејност е проблематиката на железничкиот транспорт и шпедицијата.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај 2007 година

7.2. Состав на работната група:

1. Ридван Зекири,	дипл. маш. инж.,	раководител, советник, Министерство за образование и наука
2. м-р Гордан Стојиќ,	дипл. сооб. инж.,	наставник во СУГС „Владо Тасевски“- Скопје
3. Азра Тутиќ,	дипл. сооб. инж.,	наставник во СУГС „Владо Тасевски“- Скопје
4. Трајко Дебников,	дипл. сооб. инж.,	Македонски железници- Скопје

5. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на запoинување: 01.09.2007 година

6. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по **експлоатација на железнички возила** како избран предмет ја одобри министерот за образование и наука со решение бр. 11-4398/1 од 12.06.2007 година.